

## บทที่ 3

### ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยที่ศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับการนำนโยบายให้สิทธิ (คืนสิทธิ) ขึ้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิไปปฏิบัติ การเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่ภาครัฐมอบให้กลุ่มคนดังกล่าว เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันกับประชาชนในประเทศ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนาการ กระบวนการ และปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายให้สิทธิ (คืนสิทธิ) ขึ้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิไปปฏิบัติ เพื่อที่ได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

#### 3.1 พื้นที่ศึกษา

อำเภอด่านซ้ายเป็นอำเภอที่มีบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิมากแห่งหนึ่งในจังหวัดเลย ซึ่งมีจำนวนประมาณห้าร้อยกว่าคน (ยังไม่มีข้อมูลเป็นตัวเลขที่ชัดเจน เนื่องจากการสำรวจมีความยากลำบาก) โดยจะกระจัดกระจายอยู่ที่ตำบลต่างๆ ในอำเภอด่านซ้าย ซึ่งมีจำนวน 10 ตำบล ได้แก่ ตำบลด่านซ้าย ตำบลอิปุม ตำบลปากหมัน ตำบลกกสะทอน ตำบลนาดี ตำบลโป่ง ตำบลโคกงาม ตำบลวังยาว ตำบลโพนสูง และตำบลนาหอ (ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย, 2555: ระบบออนไลน์) ซึ่งบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิส่วนใหญ่จะอยู่ที่ตำบลปากหมัน เพราะมีอาณาเขตติดกับประเทศลาวมาก โดยสามารถเดินข้ามน้ำเหืองซึ่งเป็นแม่น้ำที่กั้นเขตแดนในช่วงหน้าแล้ง ทำให้การไปมาหาสู่กันอย่างสะดวก

#### 3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

3.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ผู้รับผิดชอบในระดับนโยบาย จำนวน 2 คน
- 2) ผู้รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ จำนวน 10 คน
- 3) ผู้รับบริการ (โดยการสนทนากลุ่ม) จำนวน 30 คน
- 4) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ (เช่น เครือข่ายประชาสังคมจังหวัดเลย และบุคคลหรือหน่วยงานอื่นๆ ที่ได้รับการบอกต่อ) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน

3.2.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะแบ่งได้ ดังนี้

1) ผู้รับผิดชอบในการนำเอานโยบายมาปฏิบัติ แบ่งออกเป็น

- 1.1) สาธารณสุขจังหวัดเลย จำนวน 1 คน  
 1.2) สาธารณสุขอำเภอคำชะอี จำนวน 1 คน

2) ผู้ให้บริการ

- 2.1) โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชอำเภอคำชะอี จำนวน 1 คน  
 2.2) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ทั้งหมด 13 แห่ง  
 แห่งละ 1 คน (โดยมีเพียง 9 แห่งที่มีบุคคลผู้มีปัญหา  
 สถานะและสิทธิเข้ารับบริการ) จำนวน 9 คน

ตารางที่ 3.1 รายชื่อโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล/สถานที่ตั้ง

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล/สถานที่ตั้ง	
1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองอุมลัว/ ตำบลโพนสูง	8. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาดี/ตำบลนาดี
2. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองฝือ/ ตำบลนาหอ	9. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทับกี้/ตำบลอู่ม
3. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวังบอน/ ตำบลอู่ม	10. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกกจำปา/ตำบลโป่ง
4. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากหมัน/ ตำบลปากหมัน	11. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโคกงาม/ตำบลโคก งาม
5. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากโป่ง/ ตำบลปากหมัน	12. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเครือสู่/ตำบลปาก หมัน
6. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำเย็น/ ตำบลกกสะทอน	13. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านผึ้ง/ตำบลวังยาว
7. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคูบค้อ/ ตำบลกกสะทอน	

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย, 2555: ระบบออนไลน์

ตารางที่ 3.2 รายชื่อโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล/สถานที่ตั้ง ที่มีบุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิเข้ารับบริการ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล/สถานที่ตั้ง	
1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองอุมลัว/ ตำบลโพนสูง	6. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคูบค้อ/ตำบลกก สะท้อน
2. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวังบอน/ ตำบลอิปุม	7. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกกจำปา/ตำบลโป่ง
3. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากหมัน/ ตำบลปากหมัน	8. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเครือคู่/ตำบลปากหมัน
4. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากโป่ง/ ตำบลปากหมัน	9. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านผึ้ง/ตำบลวังยาว
5. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำเย็น/ ตำบลกกสะท้อน	

### 3) ผู้รับบริการ

บุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ (การสนทนากลุ่ม) จำนวน 30 คน

### 4) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ

4.1. เครือข่ายประชาสังคมจังหวัดเลย จำนวน 1 คน

4.2. บุคคลหรือหน่วยงานอื่นๆ (ที่ได้รับการบอกต่อ) จำนวนไม่น้อยกว่า 2 คน

### 3.2.3 เกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูล จะแบ่งเกณฑ์ออกเป็นกลุ่ม ตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

#### 1) ผู้รับผิดชอบในระดับนโยบาย

ผู้รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะแบ่งออกเป็นผู้ที่ทำงานอยู่ในสาธารณสุขจังหวัดเลยและสาธารณสุขอำเภอด่านซ้าย ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบงานที่ส่งมาจากกระทรวงสาธารณสุขโดยตรง เพราะผู้ที่รับผิดชอบนโยบายนี้โดยตรงจะเป็นผู้ทราบขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติมากกว่าบุคคลที่ไม่ได้รับผิดชอบงานในส่วนนี้

## 2) ผู้รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ผู้ให้บริการ จะแบ่งออกเป็นผู้ที่ให้บริการที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้าย และผู้ให้บริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในอำเภอด่านซ้าย โดยผู้วิจัยจะเลือกผู้ถูกสัมภาษณ์จากการให้บริการแก่บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิมากที่สุด โดยดูจากบันทึกการทำงานของโรงพยาบาลและคำบอกเล่าของผู้ที่ให้บริการแก่บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิในโรงพยาบาล

## 3) ผู้รับบริการ

ผู้รับบริการ ในกลุ่มนี้จะมีเพียง บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอด่านซ้าย โดยเกณฑ์ของผู้ถูกสัมภาษณ์ในส่วนนี้ ได้แก่

- เป็นผู้เข้ารักษาที่โรงพยาบาลในเขตอำเภอด่านซ้าย
- มีการเข้ารักษาไม่ต่ำกว่า 3-5 ครั้ง/ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา
- มีอายุไม่ต่ำกว่า 40 ปี เพราะจะเป็นบุคคลที่อยู่ในช่วงของนโยบายการคืนสิทธิในช่วงต่างๆ เช่น โครงการสวัสดิการประชาชนด้านการรักษาพยาบาล สำหรับผู้มีรายได้น้อยและผู้ที่ยังคงช่วยเหลือเกื้อกูล นโยบายประกันสุขภาพถ้วนหน้า เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงการให้บริการของรัฐในช่วงต่างๆ

## 4) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น จะแบ่งออกเป็น เครือข่ายประชาสังคมจังหวัดเลยและบุคคลหรือหน่วยงานอื่นๆ (ที่ได้รับการบอกต่อ) ซึ่งการเลือกเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดเลยเพราะว่าเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดเลยได้มีกระบวนการต่างๆ ในการช่วยเหลือบุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิมาโดยตลอด เช่น มีการจัดประชุมหาแนวทางช่วยเหลือบุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิอยู่เสมอและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกับบุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ และการเลือกบุคคลหรือหน่วยงานอื่นๆ (ที่ได้รับการบอกต่อ) เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานที่ผู้วิจัยไม่ทราบว่าเป็นใคร แต่เมื่อได้รับการแนะนำจากผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ แสดงว่าบุคคลหรือหน่วยงานเหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำวิจัย และทำให้ได้ข้อมูลหลากหลายแหล่ง

### 3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้

#### 3.3.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ การศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าจากเอกสาร หนังสืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิด/ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ และกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับบุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ด้านสาธารณสุข
2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Survey) โดยเก็บรวบรวมจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่างๆ โดยตรง โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ที่มีการเตรียมประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า

#### 3.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบมีจุดความสนใจเฉพาะ (focus interview) หรือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งหมายถึงการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์มีจุดสนใจอยู่แล้ว จึงพยายามห็นความสนใจของผู้ถูกสัมภาษณ์ให้เข้าสู่จุดที่สนใจ โดยที่ผู้สัมภาษณ์ทราบอยู่ก่อนแล้วว่าต้องการข้อมูลอะไร เพื่อที่จะได้ทราบคำตอบจากประเด็นที่ผู้สัมภาษณ์ต้องการ โดยตรง (สุภางค์ จันทวานิช, 2552: 77-78) และมีการการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) และแบบเพิ่มจำนวนตัวอย่างโดยวิธีการแนะนำกัน (snowball sampling) คือ การสุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามข้อมูลที่ได้รับเพิ่มเติม เช่น ผู้วิจัยอาจได้รับคำแนะนำจากผู้ให้สัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ให้ไปสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเพิ่มเติม (สุจิตรา บุญรัตพันธุ์, 2552: 164)

โดยผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ได้แก่ สาธารณสุขจังหวัดเลย สาธารณสุขอำเภอด่านซ้าย โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้าย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดเลย ส่วนผู้ให้ข้อมูลแบบเพิ่มจำนวนตัวอย่างโดยวิธีการแนะนำกัน จะเป็นผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงแนะนำ

ในส่วนผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เนื่องจากมีข้อจำกัดต่างๆ ในการเข้าถึงบุคคลเหล่านี้ (ดูจาก บทที่ 4 ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ) ดังนั้น การสนทนากลุ่มจึงเป็นวิธีที่สะดวกที่สุดในการเข้าถึงบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ

### 3.4 ความสามารถในการถ่ายโอนได้ (Transferability) ของการวิจัย

ความสามารถถ่ายโอนได้ (Transferability) เป็น ส่วน หนึ่ง ของความไว้วางใจได้ (Trustworthiness) ซึ่งความสามารถถ่ายโอนได้ หมายถึง ผลการวิจัยสามารถนำไปอธิบายในกรณีอื่นๆ ที่มีบริบทเหมือนกันหรือคล้ายกันมากได้ แต่ไม่สามารถใช้อธิบายได้ทั่วไป โดยระหว่างการวิจัยจะใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง เน้นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลด้านต่างๆ ได้อย่างละเอียด ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ละเอียดที่สุด และจะมีการอธิบายบริบทและองค์ประกอบต่างๆ หลังการวิจัยอย่างละเอียด (Laura Krefting, 1991: 220-221)

### 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์นั้นใช้ข้อมูล 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

#### 3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูลแบบไม่ใช้ทฤษฎี ซึ่งเป็นแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลที่ สุกงาค์ จันทวานิช ได้แนะนำไว้ คือ การจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล อาจใช้สามัญสำนึกหรือประสบการณ์ของผู้วิจัยก็ได้ ผู้วิจัยจะจำแนกข้อมูลเป็นชนิดง่าย ๆ ตามประเภทที่สัมพันธ์แบบแผนชีวิตที่นักวิจัยสังเกตเห็น เช่น แบ่งชนิดของเหตุการณ์ ระยะเวลาที่เหตุการณ์เกิด บุคคลที่เกี่ยวข้อง สภาพสังคม และพิจารณาความสัมพันธ์ของชนิดต่างๆ ที่แบ่งนี้ เมื่อได้จำแนกข้อมูลเป็นชนิดแล้ว นักวิจัยจะพิจารณาคุณสมบัติสม่ำเสมอ (Regularities) ของการเกิดของข้อมูลชนิดต่างๆ ซึ่งจะเป็พื้นฐานในการอธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์ ในการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดทั้งโดยใช้หรือไม่ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยจะได้กำหนด หน่วยการวิเคราะห์ ให้แก่ข้อมูลโดยปริยาย (สุกงาค์ จันทวานิช, 2552: 136-137)

#### 3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูลแบบใช้ทฤษฎี คือ การจำแนกชนิดในเหตุการณ์หนึ่งๆ โดยยึดแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการจำแนก ดังนี้

1. การกระทำ (acts) คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ไม่ยาวนานหรือต่อเนื่อง

2. **กิจกรรม (activities)** คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ หรือขนบธรรมเนียมประเพณี และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่องและมีความผูกพันกับบุคคลบางคนหรือบางกลุ่ม
3. **ความหมาย (meanings)** คือ การที่บุคคลอธิบายหรือสื่อสารหรือให้ความหมายเกี่ยวกับการกระทำและกิจกรรม อาจเป็นการให้ความหมายในลักษณะเดียวกันกับ โลกทัศน์ ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน
4. **ความสัมพันธ์ (relationship)** คือ ความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลหลายๆ คน ในสังคมที่ศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง อาจเป็นรูปของการเข้ากันได้หรือความขัดแย้งก็ได้
5. **การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (participation)** คือ การที่บุคคลที่มีความผูกพัน และเข้าร่วมกิจกรรม หรือมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
6. **สภาพสังคม (setting)** คือ สถานการณ์ หรือสภาพการณ์ที่การกระทำหรือกิจกรรมที่ทำการศึกษายู่

การแยกชนิดของสิ่งที่จะต้องสังเกตออกเป็น 6 ขั้นตอนนี้ จะมีประโยชน์โดยตรงในแง่ของการตรวจสอบว่า ผู้วิจัยได้ทำงานครบถ้วนหรือไม่ ถ้าไม่ได้แบ่งไว้ให้ละเอียดอาจมีส่วนตกหล่นขาดหายไป และพยายามอธิบายถึงความเป็นมา สาเหตุ และผลลัพธ์ การวิเคราะห์เบื้องต้นนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นในการวิจัยเพื่อจะได้สามารถเก็บข้อมูลได้อย่างต่อเนื่องต่อไป และวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง (สุภางค์ จันทวานิช, 2552: 134-136)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright © by Chiang Mai University  
All rights reserved